

Вайна майго дзеда

Што ні кажы, а выключна добрую справу зрабілі расійскія гісторыкі, стварыўшы на базе архіўных матэрыялаў адразу некалькі сайтаў, прысвечаных удзельнікам Вялікай Айчыннай вайны. Пераведзеныя ў лічбавы фармат і выкладзеныя ў інтэрнэце асабістыя карткі ўліку былых салдат і афіцэраў, іх узнагародныя лісты, загады аб прадстаўленні герояў да ордэнаў і медалёў, журналы баявых дзеянняў, пайменныя спісы беззваротных страт асабовага саставу і многія іншыя дакументы ваеннай пары пасля двух-трох клікаў мышкай пераносяць нас у рэальнасць далёкіх 1941–1945 гадоў, даюць магчымасць дакрануцца да подзвігу франтавікоў, прасачыць іх баявы шлях. Зрэшты, як і ўстанавіць лёс многіх з тых салдат Чырвонай арміі, хто ў змаганні з ненавісным ворагам аддаў сваё жыццё.

Прайсці праз горан Вялікай Айчыннай было наканавана і майму дзеду Якубу. Як і добрая сотня мужчын з вёскі Ператокі, ён быў прызваны ў войска неўзабаве пасля вызвалення Стаўбцоўшчыны ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Па часе яго салдацкі шлях умясціўся роўна ў паўгода – ад 25 ліпеня 1944 года, як ён стаў чырвонаармейцам, і да 25 студзеня 1945-га, калі быў цяжка паранены ў жорсткім баі пад усходне-прускім мястэчкам Рамаў.

Дзед Якуб не любіў «сваю вайну», ма-ла і неахвотна расказваў пра яе. Калі ж я назойліва прасіў яго аб гэтым, цяжка ўздыхаў і кожны раз гаварыў практычна адно і тое ж, маўляў, не трэба табе пра гэта ведаць. Але ведаць мне хацелася, і я не адступаў. Тым больш што ў хуткім часе на роспыт дзеда паступіў, так бы мовіць, афіцыйны заказ: настаўнік гісторыі Старасвержанскай сярэдняй школы, дзе я вучыўся, Іван Андрэевіч Шавель даў нам, ці то пяці-, ці то шасцікласнікам, заданне распытаць ветэранаў і запісаць іх успаміны. І толькі даведаўшыся «пра заданне Шавеля», якога ён вельмі паважаў, дзядуля нарэшце здаўся.

Я тады занатаваў салдацкую споведзь дзеда ў невялікім самаробным бланкоціку са складзеных напалам двух ці трох лістоў альбома для малявання, за што, помніцца, атрымаў ад Івана Андрэевіча пяцёрку. Значна пазней у мяне з'явілася жаданне адшукаць дзедавы ўспаміны, але знайсці іх сярод матэрыялаў Старасвер-

жанскага гісторыка-краязнаўчага музея не змог. Відаць, згубіўся недзе той мой бланкоцік пры пераездзе музея са школьнага памяшкання, дзе ён першапачаткова размяшчаўся, ва ўзведзены для яго калгасам асобны будынак. Праўда, тады яшчэ можна было па-новаму распытаць дзеда Якуба, але звяртацца да цяжкахворага чалавека з пытаннямі на балючую для яго ваенную тэму я не адважыўся, аб чым зараз вельмі шкадую.

Паколькі мінула шмат часу, мне, канечне ж, цяпер цяжка прыгадаць падрабязнасці той даўняй размовы з дзедам пра яго ваеннае мінулае. У памяці паўстаюць толькі абрывачныя эпізоды. Напрыклад, як з запалам расказваў дзядуля пра артпадрыхтоўку. Такого слова я тады не ведаў, папрасіў патлумачыць яго сэнс, таму, відаць, і асеў гэты факт у маёй памяці. «Пасля артпадрыхтоўкі, – прыкладна так згадаў дзед Якуб, – мы пайшлі ў наступленне. Але праціўнік меў вельмі моцныя абарончыя ўмацаванні, якія не ўдалося канчаткова разбіць нашай артылерыі. Таму, як толькі пяхота паднялася ў атаку, уцалелыя немцы адкрылі па нас шквальны агонь. У той калатнечы мяне і параніла – асколкі разрыўной кулі моцна пасеклі правае плячо».

А яшчэ з «дзедавай вайны» мне памяцца яго ўзнагароды – два медалі, якія мы з братам выкарыстоўвалі ў сваіх дзіцячых гульнях. Бабуля Анюта не вельмі адабрала такія нашы гульні

Знак прыналежнасці
военнаслужачага
да гвардзейскай часці

і аднаго разу наогул схавала далей ад нашых вачэй кардонную каробку, дзе разам з сямейнымі дакументамі якраз і захоўваліся баявыя ўзнагароды дзеда. Але мы, неслухі, даволі хутка рассакрэцілі бабуліну хованку і ўпотаі усё адно з імі гулялі. Дарэчы, сам дзед глядзеў на нашы забавы з медалямі скрозь пальцы, не ўшчуваў, а толькі прасіў, каб не згубілі мы яго рэліквіі...

Захавала мая памяць і яшчэ адзін «ваенны» эпізод, звязаны з дзедам: вярнуўшыся з турыстычнай паездкі ў Валгаград – на пачатку 1970-х гадоў такі цудоўны падарунак ветэранам гаспадаркі зрабіў наш калгас «Нёман» – ён з захапленнем распавядаў пра велічны помнік героям Сталінградскай бітвы на Мамаевым кургане і адначасова паказваў фотаздымкі з выявамі незнаёмых мне тады помнікаў і скульптур, прывезены з берагоў Волгі мініяцюрны макет мадэля «Радзіма-маці кліча!»... Праз некаторы час уражанні ад паездкі ў Валгаград дзед дзяліўся з прыяцелем. Я быў выпадковым сведкам іх размовы і добра памятаю, як са скрухай у голасе ён зазначыў: «Вось бы такі прыгожы помнік паставілі пад Калінінградам, там жа столькі нашага людю палягло, можа, не менш, чым каля Валгаграда...».

Дзед, вядома ж, па-свойму меркаваў пра суадноснасць страт Чырвонай арміі пад Сталінградам і ва Усходняй Прусіі. Гэта зараз, зазірнуўшы ў інтэрнэт, можна даведацца, што ў Сталінградскай бітве загінула ў дзесяць разоў больш савецкіх салдат і афіцэраў, чым ва ўсёй Усходне-Прускай наступальнай аперацыі. Але дзед Якуб як былі франтавік справядліва лічыў, што подзвіг яго баявых таварышаў, якія загінулі пад Кёнігсбергам, павінен увекавечваць велічны помнік. Праўда, і тут яго падвяла пэўная маладасведчанасць. Адкуль было ведаць простама калгасніку, што ў верасні 1945 года, калі горад яшчэ меў сваю гістарычную назву – Кёнігсберг, там стварылі мемарыял у памяць аб загінулых савецкіх салдатах? Ініцыятарам яго узвядзення быў генерал-палкоўнік Кузьма Галіцкі – камандуючы 11-й гвардзейскай арміяй 3-га Беларускага

◀ Якуб Піліпавіч
Галоўка. 1980-я гады

скага фронту, у складзе якой да свайго ранення якраз і ваяваў мой дзед.

Факт з'яўлення ў Калінінградзе мадэля воінам Чырвонай арміі мае асобную гісторыю. Справа ў тым, што пасля ўзяцця 9 красавіка 1945 года савецкімі войскамі Кёнігсберга моцна парадзелая за час баёў 11-я гвардзейская армія далей на захад прасоўвацца не стала, засталася ва Усходняй Прусіі. Тады па гарачых слядах ваенны савет на чале з К. Галіцкім прыняў рашэнне паставіць помнік салдатам і афіцэрам, якія загінулі пры штурме горада. У канцы красавіка – пачатку мая 1945-га ў падраздзяленнях арміі зачыталі загад аб правядзенні адбору з ліку ўчарашніх франтавікоў творчых асоб, людзей, якія ў даваенны час мелі дачыненне да сферы мастацтва. Тым, хто прайшоў гэты адбор, было дадзена заданне прадумаць агульную канцэпцыю помніка сваім загінулым баявым таварышам. У выніку было створана некалькі дзясяткаў эскізаў і макетаў будучага мемарыяла – усе яны пакладзены ў аснову далейшай работы над праектам спецыяльна выкліканых з Масквы і Вільнюса прафесійных архітэктараў і скульптараў, якія па-ваеннаму даволі хутка справіліся з пастаўленай задачай.

Урачыстае адкрыццё мемарыяла, кампазіцыйнай дамінантай яко-

га стаў 26-метровы абеліск, адбылося 30 верасня 1945 года. Ён быў першым у Савецкім Саюзе помнікам падзвігу савецкіх салдат на франтах Вялікай Айчыннай. Першапачаткова на прылеглай да мемарыяла тэрыторыі былі пахаваны 1200 салдат і афіцэраў 11-й гвардзейскай арміі, што склалі галовы пры штурме Кёнігсберга. Адсюль і назва – мемарыял 1200 гвардзейцаў. Сёння – гэта галоўны ў Калінінградскай вобласці манумент у гонар воінаў Чырвонай арміі, якія загінулі падчас Усходне-Прускай наступальнай аперацыі, праведзенай савецкімі войскамі ў студзені – красавіку 1945 года. Каля яго праходзяць усе важнейшыя ўрачыстыя мерапрыемствы, прысвечаныя памятным датам Вялікай Айчыннай вайны, зразумела ж, і Дню Перамогі.

У дзеда Якуба 9 Мая таксама значылася сярод найбольш шануемых свят. У гэты дзень ён любіў расслабіцца і прапусціць са сваім сябрам і кумам, таксама франтавіком, Міхаілам Касабуцкім кілішак-другі за Перамогу. А вось чаго ён не любіў, дык гэта вылучаць сябе сярод аднавяскоўцаў-франтавікоў і былых партызан. Мне не аднойчы даводзілася ўзімацца на дыбачкі, каб адшукаць яго ў яшчэ даволі густой у сярэдзіне 1970-х гадоў ветэранскай шарэнзе, якую заўсёды выстройвалі партыйныя

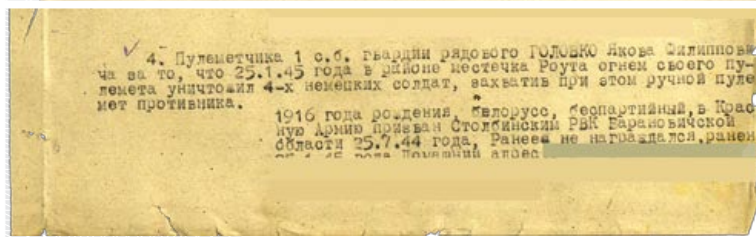
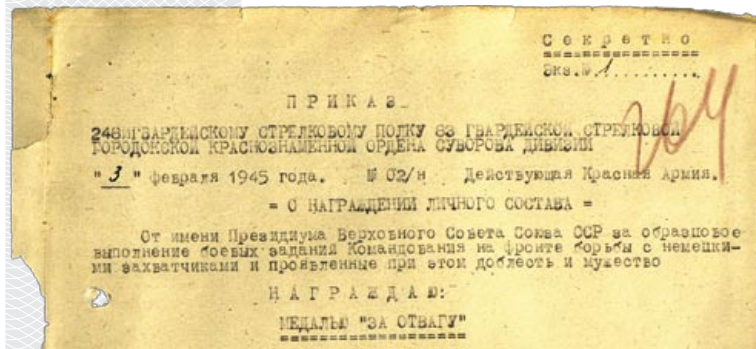
ідэолагі на ўрачыстых мерапрыемствах у Дзень Перамогі ці з нагоды чарговай гадавіны вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў каля сціплага абеліска загінулым на вайне землякам у скверы вёскі Ператокі. Так, мой дзед ніколі не быў на галоўных ролях у тых памятных цырыманіях, бо, з яго слоў, «упярод ставілі больш правяраных, больш заслужаных і больш гаваркіх».

Праўда, з гадамі тая шарэнга значна парадзела, і ў дзядулі з'явілася магчымасць заняць у ёй адно з пачэсных месцаў, але з-за старасці і хвароб ён, як па той жа прычыне і большасць вясковых ветэранаў, перастаў хадзіць на мітынгі да помніка...

Ва ўзнагародным лісце чырвонаармейца Галоўкі Якуба Піліпавіча, лічбавую копію якога мне ўдалося адшукаць на вэб-сайце podvignaroda.ru (арыгінал захоўваецца ў фондах Цэнтральнага архіва Міністэрства абароны Расійскай Федэрацыі), пазначана дакладная дата, ад якой бярэ пачатак баявы шлях дзеда – 29 верасня 1944 года ён стаў гвардыі радавым 1-га стралковага батальёна 248-га гвардзейскага стралковага палка 83-й гвардзейскай стралковай Гарадоцкай Чырванасцяжнай дывізіі 8-га гвардзейскага стралковага корпуса 11-й гвардзейскай арміі 3-га Беларускага фронту. Адсюль вынікае, што на фронт яго адправілі не адразу пасля прызыву, а няпоўныя два месяцы абучалі ваеннай справе, рыхтавалі з 28-гадовага заходне-беларускага селяніна кулямётчыка.

Той час, калі дзядуля трапіў у сваё баявое падраздзяленне, для 11-й гвардзейскай арміі 3-га Беларускага фронту быў пазначаны невялікім перадыхам: пасля Каўнаскай наступальнай аперацыі, вынікам якой стала вызваленне большай часткі тагачаснай тэрыторыі Літвы, войскі 3-га Беларускага фронту прыпыніліся за некалькі кіламетраў ад былой граніцы паміж Савецкім Саюзам і Усходняй Прусіяй. У сваёй кнізе «В боях за Восточную Пруссию: записки командующего 11-й гвардейской армией» К. Галіцкі гэты перыяд ахарактарызаваў як аператыўную паўзу, хаця агнявы бой

▼ Загад па 248-м гвардзейскім стралковым палку 83-й гвардзейскай стралковай Гарадоцкай Чырванасцяжнай дывізіі 8-га гвардзейскага стралковага корпуса 11-й гвардзейскай арміі 3-га Беларускага фронту аб ўзнагароджанні медалём «За адвагу»

не перапыняўся ні днём, ні ноччу. Войскі абодвух бакоў узмоцнена рыхтаваліся да новых баёў. І сярод тых чырвонаармейцаў, якія ў канцы верасня 1944-га рыхтаваліся граміць ворага на яго зямлі, быў і мой дзед.

А рыхтавацца было да чаго. Германскае камандаванне надавала надзвычай вялікае значэнне Усходняй Прусіі, якая, паводле стратэгічных планаў вермахта, павінна была стаць моцным шчытом на шляху наступлення Чырвонай арміі і адначасова службыць надзейным прыкрыццём цэнтральных раёнаў Германіі. Таму на яе тэрыторыі была ўзведзена магутная лінія абароны. «У 1943 г., пацярпеўшы паражэнне на Волзе і пад Курскам, нямецка-фашысцкае камандаванне разгарнула ў прыгранічнай паласе будаўніцтва новых і ўдасканаленне старых абарончых рубяжоў, – чытаем у мемуарах К. Галіцкага. – Па меры набліжэння Чырвонай арміі да граніцы Усходняй Прусіі гэта работа яшчэ больш інтэнсіўна вялася сіламі палявых войскаў і спецыяльна створаных будаўнічых арганізацый... На ўзвядзенне дадатковых абарончых рубяжоў палявога тыпу былі кінуты ваеннапалонныя і мясцовае насельніцтва (да 150 тыс. чалавек)...

Абарона стваралася з такім разлікам, каб пры прарыве адной абарончай паласы нашы войскі апынуліся б перад наступнай, якая мела самастойнае значэнне. У гэтым выпадку для працягу наступлення патрабавалася новая арганізацыя прарыву з усімі акалічнасцямі...».

У паласе наступлення 11-й гвардзейскай арміі, як згадвае далей у сваёй кнізе К. Галіцкі, абарончы рубеж праціўніка складаўся з трох ліній умацаванняў, раўнамерна аддаленых адна ад другой, і моцнага абарончага шчыта на пярэднім краі. У іх аснове былі фартыфікацыйныя збудаванні для трымання доўгачасовай абароны, так званыя доты, якія ўяўлялі сабой найбольшую небяспеку. Акрамя таго, «за 15–20 м перад дотамі былі выкапаны акопы для кругавой абароны з кулямётнымі пляцоўкамі і ячэйкамі для стралбы, прыкрытыя сеткай з дроту на нізкіх металічных слупах. Перад дотамі

і паміж вузламі супраціўлення праходзілі пазіцыі палявой абароны шырынёй 400–500 м, якія звычайна складаліся з дзвюх ліній траншэй...».

Вось якраз гэты вялікі абарончы рубеж і давялося штурмаваць майму дзеду і яго баявым таварышам ва Усходняй Прусіі падчас распачатай 16 кастрычніка 1944 года савецкімі войскамі наступальнай аперацыі, якая ўвайшла ў гісторыю як Гумбінен-Гальдапская. Падраздзяленні 11-й гвардзейскай арміі ў першыя ж дні баёў нанеслі ворагу адчувальны ўдар. Прарваўшы перадавую паласу, яны

▲ У 2011 годзе пры распрацоўцы пясчанага кар'ера ў пасёлку Роўнае (былым Рамаў) Гвардзейскага раёна Калінінградскай вобласці быў раскапаны нямецкі дот часоў Другой сусветнай вайны. Магчыма, пры яго штурме атрымаў раненне чырвонаармеец Якуб Галоўка

▼ Пасёлак Роўнае на сучаснай карце Калінінградскай вобласці

вялі жорсткую барацьбу за авалоданне шматлікімі апорнымі пунктамі на іншых лініях абароны. Асабліва ўпартае супраціўленне вораг аказваў на ўчастку наступлення 8-га гвардзейскага стралковага корпуса, у склад якога ўваходзілі 83-я гвардзейская стралковая Гарадоцкая Чырванасцяжная дывізія і, зразумела, як яе састаўная частка, – 248-ы гвардзейскі стралковы полк, дзе ваяваў мой дзядуля.

Гумбінен-Гальдапская наступальная аперацыя доўжылася 14 дзён і вызначалася бязлітаснымі, амаль бесперапыннымі баямі па ўсёй лініі фронту. Сёння ў гістарыяграфіі Другой сусветнай вайны не існуе адназначнага меркавання пра вынікі гэтай бітвы. Адны даследчыкі сцвярджаюць, што пастаўлены перад падраздзяленнямі 3-га Беларускага фронту задачы ў цэлым не былі выкананы. Другія, наадварот, называюць гэтую аперацыю для Чырвонай арміі паспяховай: савецкія войскі ўвайшлі (18 кастрычніка 1944 года) ва Усходнюю Прусію, затым прасунуліся па яе тэрыторыі на розных напрамках ад 50 да 100 км, вызвалілі пры гэтым звыш тысячы населеных пунктаў. Непасрэдны ўдзельнік тых падзей, камандуючы 11-й гвардзейскай арміяй К. Галіцкі ў згаданай кнізе даў ім сваю і, на наш погляд, аб'ектыўную з пункту гледжання вайскоўца характарыстыку: «Гумбін-Гальдапская наступальная аперацыя ўвайшла ў гісторыю Вялікай Айчыннай вайны як адзін з найбольш павучальных прыкладаў вельмі ўмацаванай пагранічнай, глыбока эшаланіраванай абароны праціўніка... Нашы войскі атрымалі вялікі і каштоўны вопыт баявых дзеянняў, асабліва ў пераадоленні ўмацаваных і эшаланіраваных абарончых пазіцый праціўніка. Гэты вопыт быў выкарыстаны ў наступных бітвах... У выніку гэтай аперацыі на тэрыторыі ворага быў захоплены важны плацдарм для развіцця далейшага наступлення...».

У канцы кастрычніка 1944 года актыўныя баявыя дзеянні савецкіх войскаў ва Усходняй Прусіі былі прыпынены, пасля чаго падраздзяленні 11-й гвардзейскай арміі разам з іншымі

злучэннямі 3-га Беларускага фронту перайшлі да абароны на дасягнутых імі рубяжах. Зноў настала, гаворачы мовай ваенных, аперацыйная паўза. Доўжылася яна два з паловай месяцы, якія савецкія войскі скарысталі для падрыхтоўкі да рашаючага штурму абарончых умацаванняў ворага, што прыкрывалі Кёнігсберг.

Камандарм К. Галіцкі надаваў вялікую ўвагу баявой гатоўнасці войскаў. Таму, як вынікае з яго загадаў, камандзірам злучэнняў 11-й гвардзейскай арміі належаў «настойліва і бесперапынна весці працу па падрыхтоўцы асабовага саставу да наступлення на Кёнігсберг». І, трэба думаць, дзеду Якубу і яго баявым таварышам не было калі сумаваць на тактычных вучэннях і занятках. Атрыманыя ж імі веды і вопыт спатрэбіліся ўжо ў сярэдзіне студзеня 1945 года, калі Чырвоная армія перайшла ў наступленне і тым самым распачала Усходне-Прускую стратэгічную аперацыю.

У пачатку бітвы 11-я гвардзейская армія знаходзілася ў другім эшалоне 3-га Беларускага фронту. Яе падраздзяленні выступілі на падмогу ўдарнай групы ў 19 студзеня. «У другой палове дня 19 студзеня, – чытаем далей успаміны К. Галіцкага, – войскі 11-й гвардзейскай арміі былі амаль цалкам сканцэнтраваны на рацэ Інстэр (зараз – рака Інструч. – С.Г.) і з ходу перайшлі ў наступленне. Ім неабходна было, разбіўшы абарону праціўніка, за чатыры дні аперацыі прасунуцца наперад на 80–90 км, захапіць пераправы праз рэкі Дайме і Прэгал (зараз – Дэйма і Прэголя – С.Г.) і авалодаць воднымі апорнымі пунктамі ў абароне праціўніка – гарадамі Інстэрбург, Велау і Тапіау (зараз – адпаведна Чарняхоўск, Знаменск і Гвардзейск, гарады ў Калінінградскай вобласці Расіі. – С.Г.). Усё гэта патрабавала ад асабовага саставу вялікага напружання ўсіх фізічных і маральных сіл...». Да таго ж і надвор'е было не самае спрыяльнае: на 21 студзеня ўначы наступіла адліга і пайшоў дождж, снег пачаў хутка раставаць, глеба раскісла, прасёлкавыя дарогі сталі непраходнымі, бачнасць скарацілася да 200–600 метраў...

Тым не менш падраздзяленні 11-й гвардзейскай арміі працягвалі сваё паспяховае наступленне. 22 студзеня яны авалодалі Інстэрбургам, 23-га – Велау, а ўвечары 24-га ўшчыльную наблізіліся да Тапіау. Сярод тых, хто штурмаваў гэты горад, быў і мой дзед, як ужо ведаем, гвардыі радавы 1-га стралковага батальёна 248-га гвардзейскага стралковага палка 83-й гвардзейскай стралковай Гарадоцкай Чырванасцяжнай дывізіі 8-га гвардзейскага стралковага корпуса 11-й гвардзейскай арміі 3-га Беларускага фронту. Камандарм К. Галіцкі згадвае, што «баі ў ноч на 25 студзеня найбольш паспяховымі былі на фронце 8-га гвардзейскага стралковага корпуса, асабліва на ўчастках яго 83-й і 26-й дывізіі, якія авалодалі апорным пунктам Рамау, дзевяццю дотамі і выйшлі да ракі Бібер (зараз – Баброва. – С.Г.)».

Менавіта ў гэтым баі асабліва выначыўся мой дзед. Як вынікае з загаду ад 3 лютага 1945 года камандзіра 248-га гвардзейскага стралковага палка маёра Дадонава, радавы Якуб Галоўка «ў раёне мястэчка Раута (так – у загадзе. Паводле сцвярджэння супрацоўнікаў Калінінградскага абласнога краязнаўчага музея, да якіх я звяртаўся з просьбай аб удакладненні, у напісанні назваў населеных пунктаў Усходняй Прусіі ў франтавых афіцыйных дакументах разыходжанні сустракаюцца даволі часта. Гэта – з-за нязвычайнага гучання нямецкамоўных адпаведнікаў для пісараў. У дадзеным выпадку – яскравы прыклад такой блытаніны: мястэчка Раута няма нават на самых падрабязных картах Усходняй Прусіі, а ёсць Рамау, цяперашні пасёлак Роўнае, які ўваходзіць у склад Гвардзейскай гарадской акругі. – С.Г.) агнём свайго кулямёта знішчыў чатырох нямецкіх салдат, захапіўшы пры гэтым кулямёт праціўніка», за што і быў прадстаўлены да медалі «За адвагу». На жаль, у тым жа баі ён быў паранены – разрыўная куля трапіла яму ў правы плечавы сустав, і баявую ўзнагароду герою ўручалі ўжо ў шпіталі.

Пасля выздараўлення дзеда камісвалі, і дома ён з'явіўся незадоўга да Дня

Перамогі. Праз пэўны час, а дакладней 9 ліпеня 1945 года, на адрас Міністэрства абароны СССР за подпісам Стаўбцоўскага райваенкама маёра Ампілава і сакратара Стаўбцоўскага райкама партыі П. Валодчанкава было накіравана хадайніцтва, што чырвонаармеец Я.П. Галоўка «за актыўны ўдзел у баях з нямецкімі захопнікамі і атрыманае пры гэтым раненне варты ўзнагароджвання Ордэнам Айчыннай вайны II ступені». Аднак у Маскве палічылі інакш: замест ордэна былы франтавік атрымаў медаль «За баявыя заслугі». Цікава, што праз сорак гадоў дзядуля ўсё ж парадаваўся таму самаму Ордэну Айчыннай вайны II ступені – да 40-годдзя Перамогі гэтую ўзнагароду атрымалі ўсе ветэраны Вялікай Айчыннай вайны Савецкага Саюза.

І яшчэ адзін, на мой погляд, яскравы эпізод з біяграфіі майго дзеда-франтавіка. Выдадзеная ў ваенным шпіталі даведка сведчыла (аб гэтым ёсць запіс ва ўзнагародным лісце ад 9 ліпеня 1945 года), што «чырвонаармеец Галоўка... у выніку ранення мае рэзкае абмежаванне рухаў у плечавым суставе і ўмеранае абмежаванне ў локцевым суставе правай рукі. У цяперашні час ён – інвалід 3-й групы і па прычыне інваліднасці не працуе». Аднак час і жыццё ў франтавую хваробу дзеда Якуба ўнеслі свае карэктывы. Яму трэба было ўтрымліваць сям'ю, падыхаць на ногі траіх сыноў і ён, зразумела, працаваў. Працаваў натужна за плугам, з касой і рыдлёўкай як на сваім прысядзібным участку, так і на калгаснай ферме даглядчыкам цялят.

Ён доўгі час нават не ведаў, што шпітальныя дактары дасталі з яго пляча не ўсе асколкі той самай разрыўнай кулі. Толькі ў канцы 1970-х гадоў, калі выйшла распараджэнне аб абавязковым праходжанні флюараграфіі і па вёсках сталі ездзіць аўтамабілі-лабараторыі, яму паведамілі пра «іншародныя целы» ў яго плячы. Але на правядзенне аперацыі дзед Якуб не адважыўся, ды і асколкі яго не турбавалі. Так і насіў ён у сабе да апошніх дзён жыцця, да студзеня 1991 года, сведчанні «сваёй вайны».

Сяргей ГАЛОЎКА ■

Такія ўзнагароды меў Якуб Галоўка